

Szöveg: KOVÁCS DÁNIEL
 Fotó: BUJNOVSZKY TAMÁS
 Építészet: PROF. PETER P. SCHWEGER,
 MARK SCHULER, JENS-PETER FRAHM
 - SAA SCHWEGER ARCHITECTEN

RADIKÁLIS EGYSZERŰSÉG

A Collegium Hungaricum Berlin épületegyüttese

Kassák munkái a Der Sturmban. Moholy-Nagy saját stúdiója, munkatársként Weininger Andorral és Kepes Györggyel. A város utcáin grasszáló, DAAD-ösztöndíjas magyar írók. A kedvenc kávézójában üldögélő Kertész Imre. Berlin és a magyarok viszonya több, mint történelem; hosszú, örömmel és problémákkal terhes, bensőséges kapcsolat ez, legjobbjainkat érintve a kultúrában és a kreatív területeken. Szimbóluma egy hófehér épülethomlokzat: a város szívében, a Neue Wache és az Unter den Linden szomszédságában található Collegium Hungaricum Berlin.

A Berlini Egyetem ifjú nyelvészprofesszora, Gragger Róbert 1916-ban indított, magyarságtudománnyal foglalkozó szemináriuma a rákövetkező évben kapott intézeti rangot. Ezzel létrejött a világ első hungarológiai tanszéke, az egyetem főépületétől néhány méterre álló, későbarokk városi lakóház, a Magnus-Haus épületében. A kertjének végében álló, historizáló Herz-palotát, a Dorotheenstraße 12. szám alatt Gragger kezdeményezésére és Klebelsberg Kuno hathatós támogatásával vásárolta meg 1924-ben a magyar állam diákkotthonnak – azaz Collegium Hungaricumnak.

1944-45-ben a palota romba dőlt, a telek üresen maradt, Magyarország pedig 1973-ban új funkcióval és helyszínen – az Alexanderplatz tözsomszédságában – a Magyar Kultúra Háza néven nyitotta újra az intézetet. A rendszerváltás után az eladig exkluzív helyszín fénye rohamos kopásnak indult. A hanyatlást az állította meg, hogy 1997-ben a német állam visszaadta a Dorotheenstraße-i telket; amin újra felépülhetett a 2000-ben eredeti nevét is visszavevő Collegium Hungaricum otthona. Szerencsés döntésnek bizonyult, hogy a tervezéssel a helyi viszonyokat jól ismerő, magyar kötődésű német szakembert bízták meg. Peter Schweger

1935-ben az erdélyi Medgyesen született, Budapesten, majd Zürichben tanult, végül Hamburgból épített fel nemzetközi irodát. A legismertebb német nevek közé tartozó Schweger Architekten az újra-egyesült Berlinen is jócskán otthagyta nyomát; a hatalmas léptékű kormányzati épületek és irodaközpontok közül azonban minőségében is kiemelkedik a magyar telken készült komplexum.

A három – közös mélygarázsszal és a földszinti lépénnyel összekapcsolt – tömb közül az L alakú telek sarkán álló a leghangúlyosabb: ez a kulturális intézet otthona. A homlokzat tudatosan két nézetre komponált. Ha az ember az Unter den Linden felől

közelít, a homlokzat hármastagolása egyértelműen a Humbolt-Universität főépületének későbarokk ritmusára rímel, de a nagyméretű sötét nyílások, beharapások és a vakolt felületek váltakozása egyszerűsíti a reflektált jobb oldali szomszéd, a Gorki-Theater klasszicista épületének monumentalitására is. Közelebb érve, illetve a Dorotheenstraße valamely vége felől vizsgálva egyértelművé válik

a homlokzat valódi, hatszintes tagolása, néhány kibontakozó, finom részlettel.

A kis mérete dacára igen nagyvonalú és -hatású épülettömb 2007-ben készült el; a telek két végére egy időben tervezett apartmanház felépítése azonban csak a közelmúltban zárult le, teljessé téve a beruházást. A magántulajdonú lakótömbök visszafogott eleganciával simulnak a térfalba.

A hat szint magas épület oldalhomlokzata a '30-as évek ipari építészetét idézi.

› Bent sem találunk színeket; a fehér falak és a fa árnyalatai utalják-tagolják a teret.

▼ Hatalmas üvegportálokon keresztül élvezhetjük Berlin belvárosának látványát.

^ Az előadóterem teljesen besötétíthető, így filmvetítésekre is alkalmas.

Homlokzatukat padlótól a plafonig érő hatalmas üveglablakok tagolják, ezzel megidézik a húszas-harmincas évek ipari épületeinek esztétikáját. A teljes együttes hófehér; „nem használok színeket” – szögezte le egy interjúban Schweger. Kijelentésének szelíd radikalizmusa a homlokzatok és a belső terek, illetve a három tömeg egymáshoz való viszonyának megformálásában is megjelenik, felvállaltan a magyar-német kapcsolatok legszebb korszaka, az avantgárd és a Bauhaus alkotóinak világát idézve.

Az akkor még önmagában álló CHB külső vetítésre is alkalmas, második emeleti panorámaablaka, valamint a rendszeres fényfestések okos használata miatt hamar ismertté vált a városban. A 2010-es évekre azonban a kultúrafogyasztási szokások megváltozásával világszerte érezhetővé vált a hasonló intézmények válsága. A 2015-ben megérkező új igazgatóra, Kopék Gáborra így nem csak az erős használatnak kitett épület felújítása és komplettírozása, de a programstruktúra újragondolása is várt, mindez egy megváltozott hangulatú médiaközegben. Az új hangsúly a nemzetközi

„Az új hangsúly a nemzetközi együttműködésekre, az interdiszciplináris megközelítésre, a helyszíni alkotó folyamatokra, az épület adottságainak minél teljesebb kihasználására került.”

^ A térképzések mindenhol Moholy-Nagy és a Bauhaus iránti tiszteletet fejezik ki.

▼ Földszinti lepenyépület kapcsolja össze az épületegyüttes elemeit.

együttműködésekre, az interdiszciplináris megközelítésre, a helyszíni alkotó folyamatokra, az épület adottságainak minél teljesebb kihasználására került. A 2016-ban lezajlott külső-belső felújítás nagymértékben lendített az épület belső kommunikációs rendszerének használhatóságán és technikai infrastruktúráján. Számos utólagos szükségmegoldás, az évek során felhalmozott berendezési tárgy eltávolításával az épület kitisztult, átélhetőbbé téve ezzel az eredeti építészeti gondolatokat, a minőségi (bár a funkciót nem minden esetben támogató) anyaghasználatot. Az udvarra új, multifunkcionális fémbútorok kerültek, a jobb hozzáférhetőség kedvéért pedig a könyvtár is a földszintre költözött. A külsőt két markáns ponton érintette a felújítás. A földszinti ablak felett elhelyezett, behullámosodott plexitábla helyett új helyen, a párkány alatt jelenik meg a festett Collegium Hungaricum felirat, így az Unter den Lindenről is jól látható. Emellett a bejárati hasítékban, a főkapu felett és annak áttetsző tükörképeként a merőleges falon is kirajzolódik a név. A bejárathoz új LED-fal is került, amely szükségtelemé teszi az épületet elcsúfító plakátokat, molinókat.

A belső terek kitisztítására az új infokommunikációs rendszer tette fel a koronát, Georg Demjén és Barta Vica munkájaként. A nagyobb terek új nevét adó, kreatív magyarok rövid életrajzát a látogatók akár a helyszínen is megismerhetik. Az új arculat részeként a választott betűtípus a DIN, amelynek alapját egy 1931-ben tervezett univerzális font jelenti. Az ötödik szinten elhelyezkedő vendégpartmanok a névadó hírességek – Moholy-Nagy, Kassák, Breuer, Weininger, Kozma – születési helyeinek nevét viselik. A ház a felújítás óta újra

^ Számos helyiségnek közvetlen vizuális kapcsolata van a kerttel.

▼ A nyílászárókat szigorú arányrendszer szerint helyezték el az egyszerű, vakolt homlokzaton.

aktív használatban van, amelyben törekednek az adottságok optimális kihasználására: a 2017 júniusában rendezett fesztiválon például a földszinti konyha, az udvar és a könyvtár is eseményhelyszínként szolgált.

A nyugópont egyelőre látszólagos. A szomszédos Magnus-Haust 2001-ben megvásárló Siemens ugyanis új épületet húzna fel Berlin utolsó városi palotakertjének helyére, megsemmisítve ezzel a CHB jelenlétét magyarázó teret, és túlzás nélkül örök árnyékba borítaná a legszebb kilátással bíró keleti oldalt. A Siemens lobbierjének hála a világörökségi védőzónában található kert elvesztette védettségét, és a kivitelezési tervek is átvittek az engedélyezési fázison. A Német Építészakadémiára azonban petíciót indított a kert beépítése ellen, de Mitte kerület építési tanácsa is a tervek újragondolását sürgeti, sőt azóta már a város örökségvédelmi tanácsa is.

(A szerző művészettörténész, 2015 óta a Collegium Hungaricum Berlin programigazgatója.)

Alapterület: 7,700 m²
 Felújítás és bővítés: 2006–2011
 Fővállalkozó:
 HOCHTIEF CONSTRUCTION AG
 Építész:
 SAA SCHWEGER ARCHITEKTEN GMBH
 Vezető tervezők:
 PROF. PETER P. SCHWEGER, MARK
 SCHÜLER, JENS-PETER FRAHM
 Projekt menedzser:
 JÜRGEN SCHWARZ
 Építész munkatársak:
 MARKUS SCHLOSSER, JENS FÖRSTER
 Tájéépitész:
 PROF. GUSTAV LANGE
 Kulturális intézet: 3100 m²
 Lakóépület: 4600 m²
 Tervpályázat: 2004
 Kivitelezés: 2006-2007

A vetíthető felület mellett a beharapások is megmozgatják a homlokzatot.

